

Міністерство освіти і науки України  
Чорноморський національний університет імені Петра Могили  
Медичний інститут  
Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор ЧНУ ім. Петра Могили

Л.М. Клименко

« 2020 р.



**ПРОГРАМА**

**Комплексного екзамену з фахових дисциплін  
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
зі спеціальності 053 «Психологія»**

Форма навчання: денна, заочна

Миколаїв, 2020

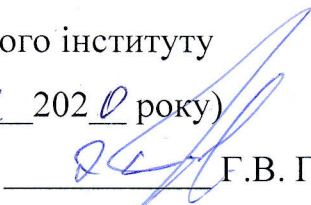
Програма комплексного екзамену з фахових дисциплін для державної атестації студентів на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» / Укладачі: д.психол.н., професор Лисенкова І.П., к.психол.н. Амплєєва О.М. – Миколаїв: Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, 2020. – 59 с.

Перший проректор

 Н.М. Іщенко


Затверджено на засіданні методичної ради медичного інституту  
ЧНУ ім. Петра Могили. Протокол № 1 від 28.08 2020 року)

Директор медичного інституту

 Ф.В. Грищенко

Ухвалено на засіданні кафедри психології ЧНУ ім. Петра Могили  
Протокол № 1 від 27.08 2020 р.)

Завідувач кафедри психології

 І.П. Лисенкова

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2020 рік

© Лисенкова І.П., Амплєєва О.М., 2020 рік

## **1. Вихідні положення про екзамен з фахових дисциплін (згідно Положення про організацію освітнього процесу у ЧНУ імені Петра Могили та Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії ЧНУ імені Петра Могили)**

Атестація студентів здійснюється екзаменаційною комісією після завершення навчання на певному рівні вищої освіти з метою встановлення фактичної відповідності здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, вмінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти та/або вимогам освітніх програм. Атестація студентів, які навчаються за освітньою програмою підготовки бакалаврів проводиться в університеті у формі атестаційного екзамену.

Згідно «Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії ЧНУ імені Петра Могили», атестаційний екзамен як комплексна перевірка знань студентів з дисциплін, передбачених навчальним планом, проводиться за білетами, складеними у відповідності до навчальних програм у формі, визначеній випусковою кафедрою та погоджений з науково-методичною комісією факультету.

Практичну частину атестаційного екзамену виконують із залученням реального об'єкту майбутньої професійної діяльності чи чинної моделі такого об'єкта.

Структура атестаційного екзамену, послідовність і терміни проведення різних етапів екзамену, критерії оцінки знань студентів за різними видами атестації встановлюються випусковою кафедрою і вченою радою інституту та доводяться до відома студентів.

## **2. Цілі й функції атестаційного екзамену**

Випускник повинен знати:

- історію розвитку експерименту в психології, предмет та завдання експериментальної психології, місце експериментальної психології в системі наукового психологічного знання;

- сутність наукового дослідження, систему методів психологічного дослідження, в тому числі емпіричного та не експериментальні емпіричні методи в психології;
- види експериментів в психології; висновок в експериментальному дослідженні;
- нормативи наукового експериментального дослідження в психології;
- процедуру, основні етапи експерименту, його основні характеристики (валідність, надійність експерименту);
- основи планування експериментального психологічного дослідження (експериментальні плани);
- види змінних та засоби їх контролю у психологічному експерименті;
- методи якісної та кількісної обробки експериментальних даних;
- можливості кореляційного підходу в психологічних дослідженнях;
- соціально-психологічні питання експерименту та його етики;
- визначення, характеристику та методологію соціальної психології;
- визначення, різновиди і функції спілкування;
- поняття групи і особистості, динаміку розвитку групи, лідерство, керівництво та ін.;
- роль невербальних засобів у міжособистісному спілкуванні;
- найновітніші течії у соціальній психології;
- визначення і розуміння політичного конфлікту;
- вплив суспільної культури на свідомість людини.

Випускник повинен вміти:

- визначати структуру групи і виявляти місце особистості у ній, використовуючи методи соціометрії;
- вміло використовувати невербальні послання у міжособистісному спілкуванні;
- використовувати досвід прикладних досліджень психології на практиці, застосовувати експериментальний метод у дослідженнях психічної реальності;

- висувати гіпотези про причинно-наслідкові зв'язки між фактами;
- операціоналізувати гіпотези з метою їх експериментальної перевірки;
- планувати експериментальні та квазіекспериментальні дослідження;
- відбирати досліджуваних у репрезентативні вибірки;
- готувати необхідне обладнання;
- володіти способами фіксації та аналізу результатів дослідження;
- аналізувати й оцінювати валідність проведених психологічних експериментів, достовірність отриманих результатів і можливість їх застосування у психологічній практиці;
- контролювати змінні в експерименті;
- формулювати висновки на основі аналізу результатів дослідження;
- аналізувати наукові звіти про експериментальні дослідження психіки з метою визначення об'єктивності, надійності та валідності отриманих результатів.

Атестація для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» проводиться у формі комплексного екзамену з фахових дисциплін.

### **3. Загальні вимоги до організації комплексного екзамену з фахових дисциплін**

Комплексний екзамен з фахових дисциплін являє собою підсумкову звітно-оцінювальну процедуру, метою якої є встановлення рівня фахової готовності випускника спеціальності 053 «Психологія» до професійної діяльності. Вихідною концептуальною ідеєю екзамену є ретельний аналіз можливостей майбутнього фахівця ефективно виконувати всі основні види діяльності, що існують в галузі психології.

Істотними складовими, що визначають успішність, є загальнотеоретична підготовка в галузі психологічної науки, знання основних напрямків сучасної

консультативної психології, здатність до рефлексії наукового знання і проектування його в площину реальних психологічних проблем особистості та наявності системи первинних навичок аналізу запиту клієнта.

Комплексний екзамен з фахових дисциплін як комплексна перевірка знань студентів з дисциплін, передбачених навчальним планом, проводиться за білетами, складеними у відповідності до навчальних програм у формі, визначеній випусковими кафедрами та погодженій з науково-методичною комісією інституту.

Зазначене уявлення визначає комплексний і наскрізний характер атестаційного екзамену. Передбачається, що підготовка до нього дозволить випускнику рефлексивно, під кутом професійної реалізації, досягнути зміст всіх основних навчальних курсів з психологічних дисциплін, які вивчались за період підготовки випускника. Виокремлюють три змістовні складові, що в своїй єдності визначатимуть ступінь успішності екзаменаційної відповіді:

- теоретична;
- рефлексивно-прикладна;
- практично-аналітична.

Теоретична складова передбачає знання і розуміння випускниками основних закономірностей функціонування і розвитку психіки людини, особливостей становлення особистості в онтогенезі та окремих аспектів індивідуальних варіантів і стильових особливостей розвитку: ґрунтовних соціально-психологічних механізмів і закономірностей існування особистості в соціумі, фундаментальних сучасних підходів до діагностичної і консультативно-корекційної роботи в галузі психології.

Рефлексивно-прикладна складова передбачає виявлення студентом здатності до аналізу науково-психологічних закономірностей і їхньої реалізації в межах наведення ним конкретної ситуації-прикладу практично-психологічної діяльності у процесі висвітлення питань теоретичного блоку. В межах даного напрямку виявляється можливість майбутнього фахівця використовувати загальні психологічні положення відносно вікових, гендерних, індивідуальних

особливостей людини: організувати психодіагностичні процедури в межах наявної проблеми: орієнтуватися в аспектах реабілітації граничних станів особистості тощо.

Практично-аналітична складова спрямована на виявлення здатності студента реалізувати набуті протягом навчання знання і вміння спланувати наукове дослідження шляхом визначення теми й розробки календарного плану, здійснення добору методичного інструментарію з метою планування комплексного дослідження проблеми, здійснення аналізу сучасного стану вивчення проблеми та її емпіричної інтерпретації, а також планування консультативно-корекційної діяльності в межах конкретної теми.

Вказані складові реалізуються в структурі екзаменаційної відповіді, яка складається з двох блоків: теоретичного (рефлексивно-прикладного) та практично-аналітичного.

До теоретичного блоку (рефлексивно-прикладного) входить два питання (перше і друге) білету, які передбачають висвітлення знань з базових дисциплін за навчальним планом та можливе наведення прикладів, у процесі побудови відповіді студентом, що демонструє прикладний характер набутих вмінь за час проходження практик.

Практично-аналітичний блок це третє питання у білеті, яке має виявити практичні навички студента у вирішенні психологічних задач.

Перелік питань теоретичного та практичного блоків повинен бути зміненим щороку з додатковим обговоренням на засіданні кафедри психології та затверджуватися рішенням методичної ради медичного інституту.

#### **4. Методика проведення консультацій до комплексного кваліфікаційного екзамену з фахових дисциплін**

Під час підготовки до екзамену велику роль відіграють консультації. Зазвичай кожній групі дають чотири передекзаменаційні консультації. Консультація має установчий характер. Тому вона організовується для потоку студентів на самому початку тритижневого терміну, виділеного для підготовки й

складання комплексного екзамену з фахових дисциплін. На консультації пропонуються методичні рекомендації з організації самостійної роботи в період підготовки до комплексного екзамену з фахових дисциплін. На консультації викладач розповідає студентам:

- про принципи групування питань в екзаменаційних білетах;
- про спосіб і форму представлення практичної частини білету;
- про місце (аудиторії), час та порядок проведення екзамену;
- про режим роботи в дні підготовки до екзамену;
- про методичні вказівки до підготовки і проведення комплексного екзамену з фахових дисциплін.

Консультація має на меті надати студентам допомогу у вивченні нових і найбільш складних питань фахових дисциплін. Ця консультація проводиться напередодні екзамену для окремої групи студентів.

Викладач рекомендує студентам заздалегідь сформулювати питання, на які вони бажають отримати додаткові пояснення. Це, зрозуміло, не виключає можливості для кожного студента задавати свої питання під час проведення консультації. Доцільно також на консультації проаналізувати найбільш поширені помилки, які допускали студенти в попередніх групах під час складання кваліфікаційного екзамену.

Консультацію можна проводити у формі «круглого столу» за участю викладачів, які входять до складу Екзаменаційної комісії чи інших викладачів кафедр, де читались відповідні дисципліни.

## **5. Про організацію роботи екзаменаційної комісії**

Засідання екзаменаційної комісії відображаються у протоколах встановленої форми. У них фіксуються:

- повнота відповіді на запитання екзаменаційного білету;
- додаткові запитання, поставлені студенту;
- оцінка, отримана студентом під час атестації;
- рішення комісії про присвоєння студенту кваліфікації і про видачу йому диплома (звичайного зразка чи з відзнакою).



Тривалість засідання екзаменаційної комісії не повинна перевищувати шести академічних годин на день. Тривалість усного державного екзамену, як правило, не повинна перевищувати 30-ти хвилин для одного студента: 15-20 хвилин – на представлення теоретичного блоку та для розкриття змісту практичної частини, студенту надається не більше 10-15-ти хвилин (разом з відповідями на додаткові запитання членів екзаменаційної комісії).

## **6. Оцінка результатів складання комплексного екзамену з фахових дисциплін**

Оцінювання результатів складання комплексного екзамену з фахових дисциплін здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в університеті системою контролю знань за 100-бальною з переведенням у шкалу ECTS та розширену лінгвістичну оцінку:

- 90-100 балів (A) – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками;
- 82-89 балів (B) – дуже добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;
- 75-81 балів (C) – добре – в цілому змістова робота зі значними помилками;
- 67-74 балів (D) – достатньо – чітко, але зі значними недоліками;
- 60-66 балів (E) – задовільно – виконання відповідає мінімальним критеріям;
- менше 60 балів (FX) – незадовільно.

Усі екзаменаційні завдання зазначені в екзаменаційному білеті з комплексного екзамену з фахових дисциплін. Підсумкова оцінка комплексного екзамену з фахових дисциплін є середньозваженою оцінок за кожен складову екзаменаційного завдання.

Критерії оцінки знань при складанні комплексного екзамену з фахових дисциплін:

1. Оцінка «відмінно» – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усної

відповіді на питання екзаменаційного білету, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань з опорою на обов'язкову та додаткову літературу.

2. Оцінка «дуже добре» - навчальний матеріал освоєний цілком, демонструє необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом які в основному сформовані, розкриває зміст теоретичних питань з опорою на обов'язкову та додаткову літературу, але відповідь містить недостатню аргументацію основних положень чи окремі неточності.

3. Оцінка «добре» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усної відповіді, в основному розкриває зміст теоретичних питань, спираючись при цьому на обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не достатня глибина та аргументація, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

4. Оцінка «достатньо» – студент володіє теоретичним матеріалом, демонструє основні практичні вміння у висвітленні практичної частини, але недостатнім є всебічний аналіз, обґрунтування та аргументація висвітлюваного матеріалу.

5. Оцінка «задовільно» – студент загалом володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усної відповіді, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

6. Оцінка «незадовільно» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усної відповіді, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених під час складання іспиту, приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її

засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

*Примітка:* Оцінку комплексного екзамену з фахових дисциплін пропонує кожен член екзаменаційної комісії. Шляхом обговорення члени екзаменаційної комісії приходять до погодженої оцінки, яку голова екзаменаційної комісії оголошує студентам. За теоретичну та практичну частину екзамену виставляється одна оцінка. Повторне складання (перескладання) комплексного екзамену з фахових дисциплін з метою отримання вищої оцінки не допускається.

Незадовільна оцінка за комплексний екзамен з фахових дисциплін

У випадку, коли результати складання комплексного екзамену з фахових дисциплін не відповідає вимогам рівня атестації, екзаменаційна комісія приймає рішення про те, що студент є не атестованим, про що вказується у протоколі засідання комісії.

Студент, який отримав незадовільну оцінку за результатами складання комплексного екзамену з фахових дисциплін відраховується з університету. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

У разі одержання незадовільної оцінки з однієї дисципліни (при складанні окремо декількох) студент не позбавляється права продовжувати складати кваліфікаційні екзамени з інших дисциплін у термін, встановлений розкладом.

Якщо студент не з'явився на засідання екзаменаційної комісії для складання екзамену, то в протоколі комісії записується, що він є не атестований у зв'язку з неявкою на засідання комісії. Студенти, які не склали комплексний екзамен з фахових дисциплін у затверджений для них термін, мають право на повторну атестацію в наступний термін роботи екзаменаційної комісії протягом трьох років після закінчення університету.

## **7. Про форму проведення комплексного екзамену з фахових дисциплін**

До початку екзамену група студентів, які складають його за розкладом у цей день, запрошується в аудиторію, де відбувається засідання екзаменаційної комісії.

Голова комісії вітає студентів з початком комплексного екзамену, знайомить їх зі складом екзаменаційної комісії і коротко пояснює порядок її роботи. Враховуючи режим роботи комісії, до екзамену запрошуються одночасно не більше 5-ти студентів. Кожному з них для підготовки відповідей виділяють окремий стіл. Необхідні записи студент робить на стандартних аркушах, що видаються комісією.

Кульмінаційна частина екзамену – заслуховування комісією відповідей студента. Якщо останній відхиляється у бік від сформульованих у білеті питань, голові екзаменаційної комісії необхідно спрямувати відповідь студента у правильному напрямі. Члени комісії, з дозволу голови екзаменаційної комісії, мають право задавати уточнюючі й додаткові питання. Методично доцільно задавати питання після відповідей студента на всі питання екзаменаційного білета.

Якщо студент допускає у відповіді помилки, його треба негайно виправляти. При необхідності можна супроводжувати свої зауваження короткими поясненнями, щоб запобігти можливим повторенням аналогічних помилок у наступних відповідях студента.

Додаткові питання до екзамену члени комісії задають на комплексному екзамену з фахових дисциплін за таких обставин:

- відповідь студента не достатньо повна, позбавлена логічності й визначеності;
- у відповіді допущені суттєві помилки;
- виникають сумніви в оцінці знань студента.

Мета запитань: з'ясувати рівень володіння матеріалом, що представляє студент, та визначення об'єктивної комплексної оцінки за розширеною лінгвістичною шкалою. Уточнюючі й додаткові питання треба чітко сформулювати. Члени комісії повинні пам'ятати про необхідність підтримки на екзамені невимушеної, доброзичливої робочої атмосфери, яка сприятиме спокійній підготовці студентів до відповідей.

Разом із тим важливо органічно поєднувати на комплексному екзамені з фахових дисциплін високу вимогливість і об'єктивність в оцінках, індивідуальний підхід до студентів у визначенні рівня їх знань.

## **Теми для підготовки до комплексного екзамену з фахових дисциплін**

**Тема 1. Експериментальна психологія як наука.** Визначення, предмет і завдання експериментальної психології як науки. Емпіричне знання в психології і його зв'язок з теоретичним. Завдання емпіричного дослідження. Сучасні тенденції розвитку експериментальної психології. Проблеми і перспективи експериментального методу в сучасній психології.

**Тема 2. Історія виникнення експериментальної психології.** Передумови виникнення експериментального методу в науці. Етапи становлення експериментального методу в психології Фізіологічна та інтроспективна методологія. Експериментальна інтроспекція. Проблема становлення наукової парадигми в роботах В. Вундта та його школи.

**Тема 3. Наукове дослідження.** Наука як особливий спосіб діяльності людського суспільства. Відмінність наукового дослідження від стихійних форм пізнання доквілля. Принципи наукового дослідження. Етапи наукового дослідження. Типи наукового дослідження (фундаментальне, прикладне, монодисциплінарне, міждисциплінарне, комплексне, аналітичне). Дослідження за метою їх проведення (пошукове, критичне, уточнююче, відтворююче). Форми теоретичного знання. Структура наукової теорії (вихідна емпірична основа, базис, логіка теорії, сукупність виведених в теорії стверджень).

**Тема 4. Наукова проблема. Гіпотеза.** Постановка проблеми та висунення гіпотези. Проблема реконструкції психологічної реальності при перевірці гіпотези. Принцип фальсифікації і верифікації наукових гіпотез. Види гіпотез. Вимоги до формулювання гіпотези. Варіанти експериментальних гіпотез (за Р. Готтсданкером).

**Тема 5. Соціально-психологічні та етичні аспекти наукового дослідження.** Психологічний експеримент як сумісна діяльність експериментатора та досліджуваного. Типи досліджуваних, мотивація участі в експерименті. Витоки артефактів (різновиди ефектів) та можливості їх уникнення в експериментальному дослідженні психіки. Опис експериментальної ситуації.

Прийняття експериментального завдання. Типи експериментальних ситуацій і стиль спілкування досліджуваного й експериментатора. Організація експериментального спілкування. Етичні принципи експериментального дослідження.

**Тема 6. Класифікація методів дослідження психіки.** Різні підходи до розподілу способів психологічного дослідження ( Б.Г. Ананьєв, Г.В. Залевський, Г.Д. Пірьов, М.С. Роговін та ін.). Методи: активні й пасивні, безпосередні й опосередковані (В.М. Дружинін). «Фізичне» та «знаково-символічне» моделювання. Ідеографічний та номотетичний підходи до дослідження реальності.

**Тема 7. Емпіричні методи дослідження.** Неекспериментальні методи дослідження психіки. Спостереження. Переваги експериментального дослідження психіки порівняно зі спостереженням (створення умов для вивчення психічної реальності, встановлення причинно-наслідкового зв'язку між явищами, перевірка істинності наукових теорій тощо). Проблеми експериментального вивчення психіки (неможливість безпосереднього вивчення психічних процесів, порушення природного розвитку подій, подвійна суб'єктність тощо). Бесіда як специфічний для психології метод дослідження людської поведінки. До- та постекспериментальна бесіда. Клінічна бесіда та метод інтерв'ю. «Архівний метод» (аналіз продуктів діяльності). Техніка контент-аналізу. Проективні методи дослідження особистості.

**Тема 8. Етапи та зміст психологічного експерименту.** Класифікація методів організації дослідження. Види експериментального дослідження. Характеристика етапів проведення цілісного експериментального дослідження. Експериментальна та контрольна група. Генеральна сукупність та експериментальна вибірка. Репрезентативність вибірки. Стратегії відбору досліджуваних в експериментальну вибірку. Техніка рандомізації. Види конструювання експериментальних груп.

**Тема 9. Психологічне тестування.** Загальне уявлення про психологічне тестування. Виникнення і розвиток методу тестування. Класифікація

психологічних тестів (Суб'єктивні тести. Об'єктивні тести. Проектні тести). Комп'ютерне тестування. Вимоги до побудови та перевірки тестових методик.

**Тема 10. Методи соціально-психологічної діагностики особистості.** Соціометрія (Джекоб (Якоб) Леві Морено). Групова оцінка особистості. Референтометрія. Методика Фідлера.

**Тема 11. Біографічні методи. Методи вивчення документів.** Загальні відомості про систему біографічних методів. Психобіографія. Каузометрія. Формалізована біографічна анкета. Психологічна автобіографія. Контент-аналіз.

**Тема 12. Моделювання в психології.** Загальне уявлення про моделі. Функції та класифікація моделей. Специфіка моделювання в психології. Основні напрямки моделювання в психології. Психологічне моделювання.

**Тема 13. Психосемантичний підхід в психології. Психосемантичні методи.** Загальні поняття про психосемантику. Метод семантичного диференціала. Метод семантичного радикала. Метод репертуарних решіток.

**Тема 14. Психотерапевтичні методи.** Загальне уявлення про психотерапію. Гіпнотерапія. Аутогенне тренування. Раціональна (роз'яснювальна) психотерапія. Ігрова психотерапія. Психоестетотерапія. Наркопсихотерапія. Тілесна психотерапія. Соціальна психотерапія.

**Тема 15. Експериментальні змінні і засоби їх контролю.** Поняття змінної в психологічному дослідженні. Види змінних. Незалежні змінні та їх види. Проблема ізоляції та контролю незалежної змінної. Залежні змінні та їх характеристика. Засоби фіксації змін залежної змінної. Відношення між змінними. Ефект стелі та ефект підлоги. Контрбалансування як метод контролю ефекту послідовності. Визначення зовнішньої змінної. Додаткові та побічні змінні (фактор часу, фактор завдання, суб'єктивний фактор). Засоби контролю зовнішніх змінних (елімінація, стандартизація умов, балансування).

**Тема 16. Експериментальні, доекспериментальні та квазіекспериментальні плани.** Поняття про планування психологічного експерименту. Плани для однієї незалежної змінної. Плани для однієї незалежної змінної та кількох груп. Факторні плани. Планування за методом латинського та



греко-латинського квадратів. Взаємодія незалежних змінних, види взаємодії. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного. Види доекспериментальних планів: дослідження одиничного випадку; план з попереднім та підсумковим тестуванням однієї групи; порівняння статистичних груп. Квазіекспериментальні плани. Експеримент ex-post-facto. Планування за методом часових серій (трендів). Аналіз кривих наочності. Перспективи розвитку квазіексперименту.

***Тема 17. Валідність та надійність психологічного експерименту.***

Проблема валідності експерименту. Схема реалізації експериментальної процедури. Практика експериментування і можливі методологічні помилки. Ідеальний експеримент і реальний експеримент. Реальний експеримент та експеримент повної відповідності. Поняття про внутрішню, зовнішню та теоретичну валідності. Причини порушення внутрішньої та зовнішньої валідності. Поняття надійності експерименту. Перевірка надійності на основі статистичних рішень. Причини порушення надійності.

***Тема 18. Інтерпретація та оформлення результатів експерименту.***

Обробка й узагальнення результатів психологічного дослідження. Якісна і кількісна обробка результатів експериментування. Статистика вибірки та статистика висновку. Проблема інтерпретації результатів експериментального дослідження психіки. Результати емпіричного дослідження та їх представлення. Прийняття рішення про гіпотезу (підтвердження, спростування). Помилки першого та другого роду, їх причини та засоби мінімізації. Узагальнення експериментальних результатів на інші вибірки, інші умови експерименту. Представлення результатів дослідження: графічне, символічне та вербальне. Структура та зміст наукової статті. Оформлення наукової статті.

***Тема 19. Соціальна психологія як наука.*** Соціальна психологія як галузь психологічної науки. Місце соціальної психології у системі інших наук. Методи і методологія соціальної психології. Специфіка методів соціальної психології. Кількісні та якісні методи.

**Тема 20. Розвиток соціальної психології.** Зародження психологічних думок у донауковий період. Феноменологічний період розвитку науки. Психологія мас, «психологія народів», теорія інстинктів соціальної поведінки. Розвиток науки у нашій країні.

**Тема 21. Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості.** Соціалізація особистості. Стадії соціалізації. Сутність соціалізації особистості, її стадій, механізмів. Розвиток особистості. Поняття життєвої кризи. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда. Асоціальні прояви особистості. Сумісність людей, рівні сумісності. Специфіка входження особистості у групу. Статусно-рольові характеристики особистості. Сумісність індивідуально-психологічних характеристик.

**Тема 22. Основні концепції соціальної психології.** Групова динаміка. Теорія поля Курта Левіна. Когнітивний дисонанс. Теорія Фестінгера. Соціометричний напрямок у вивченні малої групи. Соціометрія Дж.Морено – одна з основних концепцій соціальної психології. Соціометричний метод дослідження. Транзактний аналіз Е.Берна. Структурний аналіз поведінки, аналіз транзакцій, ігр, сценаріїв. Стратометрична концепція Петровського.

**Тема 23. Спілкування та його закономірності.** Спілкування – феномен соціальної психології. Спілкування як вид діяльності. Основні характеристики спілкування. Соціокультурні аспекти спілкування. Спілкування і комунікація. Особистість у контексті спілкування. Стили спілкування. Стратегії і тактики спілкування. Види і техніки слухання. Комунікативна компетентність.

**Тема 24. Функції і структура спілкування.** Значення спілкування у житті людини. Основні його функції. Транзактний аналіз спілкування. Три аспекти спілкування: комунікативний, перцептивний, інтерактивний. Бар'єри спілкування: бар'єр уникання, авторитету, нерозуміння.

Соціальні та психологічні причини виникнення бар'єрів спілкування.

**Тема 25. Психологічні особливості вербальної і невербальної комунікації.** Вербальний і невербальний канал комунікації. Функції невербального спілкування. Конгруентність. Структура вербального спілкування. Структура

невербального спілкування. Види жестів, їх функції. Процес розуміння людьми один одного. Фактори непорозуміння. Труднощі і деформації спілкування. Синтонічна модель спілкування. Стереотипи, навіювання, установки. Зворотній зв'язок у спілкуванні

**Тема 26. Конфлікти у спілкуванні.** Типи соціальної взаємодії: згода та конфлікт. Роль соціальної напруженості у виникненні групових конфліктів. Поняття конфлікту. Конфлікт та конфліктна ситуація. Класифікація конфлікту. Поняття про групові конфлікти, їх види. Типологія поведінки особистості у конфлікті. Основні підходи до вивчення проблеми міжособистісного конфлікту: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, організаційний. Причини групових конфліктів. Умови усунення конфліктів. Способи розв'язання конфлікту.

**Тема 27. Поняття групи у соціальній психології.** Визначення групи. Великі, контактні і малі групи. Класифікація груп у соціальній психології: групи формальні і неформальні, умовні і реальні, референтні та ін. Групова територіальність. Міжгрупова взаємодія. Міжгрупові конфлікти

**Тема 28. Соціальна психологія малої групи.** Поняття малої групи та її головні ознаки. Функції групи: соціалізація, інструментальна, експресивна, підтримуюча. Основні параметри групи: композиція (склад) групи; система ролей; статус у групі. Теоретичні підходи до дослідження груп у вітчизняній та зарубіжній психології. Класифікація груп. Основні напрями дослідження малих груп. Групові норми та нормативна поведінка як стандартизовані правила поведінки і соціальні санкції. Умови впливу меншості на групу та її тактичні засоби.

**Тема 29 Проблема лідерства та керівництва у групі.** Лідерство як соціальне явище. Стилi лідерства та керівництва. Формальний і неформальний лідер. Прийняття групового рішення. Соціально-психологічні аспекти командотворення. Поняття «команди» в соціальній психології

**Тема 30. Соціальна психологія великих груп.** Велика група як історична спільність. Типи великих груп. Поняття суспільної свідомості та менталітету. Соціальна пам'ять великих груп. Структура, типи і функції соціальної пам'яті. Значення і функції ЗМІ. Соціальна психологія реклами. Натовп.

Соціальнопсихологічні особливості натовпу. Види натовпу. Комунікації у натовпі: зараження, навіювання та чутки.

**ПРОПОНУЮТЬСЯ ТАКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ  
ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА:**

1. Експериментальна психологія як наука. Предмет та завдання.
2. Історія виникнення експериментальної психології.
3. Наукове дослідження: його етапи, типи.
4. Наукова гіпотеза. Гіпотези теоретичні та емпіричні.
5. Класифікація методів дослідження психіки.
6. Метод спостереження. Особливості спостереження, його види.
7. Специфіка анкетування як методу опитування.
8. Бесіда як вербально-комунікативний метод психології
9. Етапи та зміст психологічного експерименту. Виникнення і розвиток методу тестування. Класифікація психологічних тестів.
10. Методи соціально-психологічної діагностики особистості.
11. Загальні відомості про систему біографічних методів. Психобіографія. Каузометрія.
12. Методи вивчення документів.
13. Специфіка моделювання в психології. Основні напрямки моделювання в психології.
14. Психотерапевтичні методи. Гіпнотерапія. Аутогенне тренування.
15. Загальне уявлення про моделі. Специфіка моделювання в психології.
16. Експериментальні змінні і засоби їх контролю.
17. Валідність та надійність психологічного експерименту.
18. Проективні методи дослідження особистості.
19. Етапи психологічного дослідження
20. Особистість досліджуваного й ситуація психологічного експерименту
21. Особистість та діяльність експериментатора в психологічному експерименті.

22. Бездоганний експеримент: поняття, види, функції.
23. Специфіка опитування як вербально-комунікативного методу.
24. Інтерв'ю як єдність бесіди і опитування. Процедура інтерв'ювання.
25. Багаторівневий експеримент. Експериментальні гіпотези, які перевіряються у функціональному експерименті.
26. Внутрішня валідність експерименту. Джерела виникнення та засоби усунення її порушень.
27. Зовнішня валідність психологічного експерименту, основні фактори порушення, способи контролю.
28. Істинний експеримент: поняття, види.
29. Особистість досліджуваного й ситуація психологічного експерименту.
30. Експериментальна вибірка й способи її створення.
31. Предмет, структура та взаємозв'язки соціальної психології з іншими галузями психології та іншими науками.
32. Феномени і концепції соціальної психології.
33. Історія розвитку соціальної психології.
34. Транзактний аналіз Е.Берна.
35. Групова динаміка К.Левіна.
36. Соціометрія. Соціометричний метод дослідження та етапи його проведення.
37. Параметри і властивості малих груп.
38. Соціальні функції сучасної сім'ї. Психологія сімейного конфлікту. Класифікація сімейних конфліктів.
39. Класифікація малих груп.
40. Міжособистісна сумісність у групі. Сумісність людей за рівнями.
41. Соціалізація особистості.
42. Лідерство та керівництво.
43. Комунікація. Комунікативний бар'єр.
44. Компоненти і функції спілкування. Типи міжособистісного спілкування.
45. Життєвий цикл сім'ї. Етапи і нормативні кризи.
46. Вербальні і невербальні засоби спілкування.

47. Мотивація. Теорії мотивації.
48. Особистість у групі. Вплив групи на особистість.
49. Конфлікт. Елементи, причини виникнення.
50. Стили поведінки у конфлікті. Функціональні і дисфункціональні конфлікти.
51. Агресія. Теорії агресії.
52. Гендер. Гендерний стереотип.
53. Психологія управління. Суб'єкт та об'єкт управління.
54. Еволюція управлінської діяльності.
55. Колектив як соціальний об'єкт управління. Стратометрія Петровського.
56. Виокремлення соц. психології у самостійну науку.
57. Психологія мас, психологія народів.
58. Конформізм.
59. Розвиток особистості. Поняття життєвої кризи. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда.
60. Структура невербального спілкування. Види жестів, їх функції.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія: курс лекцій. Київ: МАУП, 2016. 120 с.
2. Варій М.Й. Психологія: навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
3. Волянська О.В., Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ: Знання, 2018. 275 с.
4. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2018. 464 с.
5. Галян О.І. Експериментальна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2016. 400 с.
6. Дубравська Д.М. Основи психології: навч. посіб. Львів: Світ, 2018. 280 с.
7. Дуткевич Т.В. Практична психологія: вступ до спеціальності: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 255 с.
8. Загальна психологія: підручник/ О.В.Скрипченко, Л.В.Долинської, З.В. Огороднійчук. Київ: Либідь, 2016. 464 с.
9. Лозова О.М. Методологія психосемантичних досліджень етносу: монографія. Київ : Видавничий Дім “Слово”, 2016. С.52-66.
10. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 272 с.
11. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія: підручник для студентів. К.: Центр учбової літератури, 2020. 360 с.
12. Махній М.М. Історія психології: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 472 с.
13. Москалець В.П. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017, 262 с.
14. Москальова А. С., Москальов М. В. Методи психодіагностики. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 312 с.
15. Наказна І.М. Основи клінічної психології та патопсихології: навч. посіб. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2018. 306 с.

16. Наказна І.М. Психосоматика: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2016. 131 с.
17. Никоненко Ю.П. Основи психологічної просвіти та профілактики: навч.-метод. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 192 с
18. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2017. 448 с.
19. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів: у 2 кн. Київ : Либідь, 2016. 560 с.
20. Палій А.А. Диференціальна психологія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: „Академвидав”, 2019. 432 с.
21. Папуча М.В., Шилова Г.П. Індивідуальність як проблема загальної психології : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. – 87 с.
22. Папуча М. В. Внутрішній світ людини та його становлення : наукова монографія. Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2017. 656с.
23. Папуча М.В., Кричківська Т.Д. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання. Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2016. 147 с.
24. Позднишев Є. В. Імідж у спорті: психологічний ракурс аналізу. Київ : ІП ім. Г. С. Костюка, 2018. 412 с.
25. Слюсаревський М.М. Основи соціальної психології : підручник для закл. вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 579 с.
26. Соціальна психологія: методичні матеріали до проведення семінарських занять для студентів, які навчаються на спеціальностях «Психологія», «Практична психологія» / уклад. Т. М. Шевченко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 283 с.
27. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.



28. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу : монографія. Академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Міленіум, 2018. 216 с.
29. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ: Знання-Прес, 2018. 307 с.
30. Юрченко В. М. До проблеми психологічного вивчення сенсорно-перцептивної сфери людини. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. 2016. част. 6. Т. XIII. С. 420-429.